

LA VALÈNCIA DE SOR ISABEL DE VILLENA

Isabel de Villena
ESCRITORA DE L'ANY 2016

La fastuosa sala de contractació de la Llotja de València és una de les proves del poder econòmic dels mercaders valencians del segle XV.

Part de l'atles dels jueus mallorquins Abraham i Jafudà Cresques, que representa el Mediterrani occidental i la costa atlàntica europea. Es pot observar un vaixell amb una senyera navegant al sud de les Illes Canàries. [Biblioteca Nacional de París]

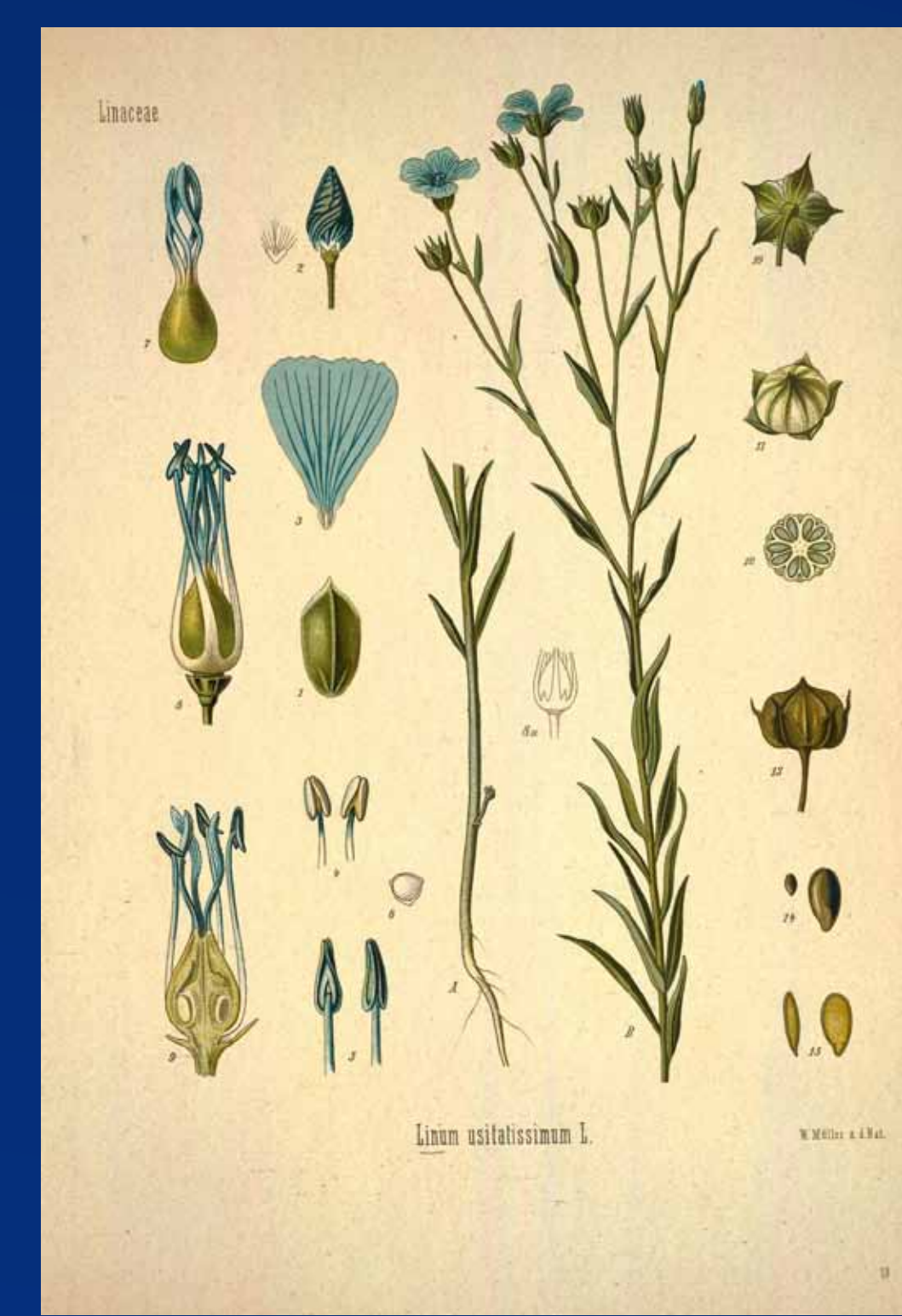

Les drassanes de València. Iloc on es construïen i equipaven les galeres. Amb la galera, vaixell ràpid de rem i vela, d'ús militar o mercantil, es duïa a terme el comerç mediterrani dels productes més valuosos.

L'any 1489 València tenia «dins los murs vuit milia vuit-cents quaranta cases», uns 45.000 habitants, als quals cal afegir els que vivien en els barris extramurs. En total, uns 60.000-70.000 habitants, que la convertien en la ciutat cristiana més populosa de la península Ibèrica. L'element demogràfic, afavorit per l'arribada de nous habitants, entre els quals molts nobles i burgesos que fugien dels conflictes civils que es produïen a Catalunya, influí en el fet que el quatre-cents valencià fóra una època d'expansió econòmica. Al comerç de cabotatge s'unirà el de la mar oberta, que farà de València un punt obligat en les relacions Mediterrani-Atlàntic i destinació del tràfic dels ports de Llevant (Orient Mitjà), on s'adquirien espècies i altres productes asiàtics. En l'activitat industrial, el tèxtil és el sector que ocupa més gent. En el litoral es duen a terme obres de dessecació de les marjals per a plantar-hi canyamel, lli, hortalisses i, sobretot, arròs. La puixança econòmica es projectà en un floriment intel·lectual i artístic excepcional, així com en la introducció primerenca de la impremta. El segle XV és l'època de les grans construccions a la ciutat: es conclou la torre del Micalet (1418), s'eixampla la catedral (1440-1480), es construïxen les torres de Quart (1441-1460) i la Llotja (1482), s'inicien les obres del Palau de la Generalitat (1482) i de la Universitat (1498). I serà, sobretot, el segle d'or de la literatura valenciana.

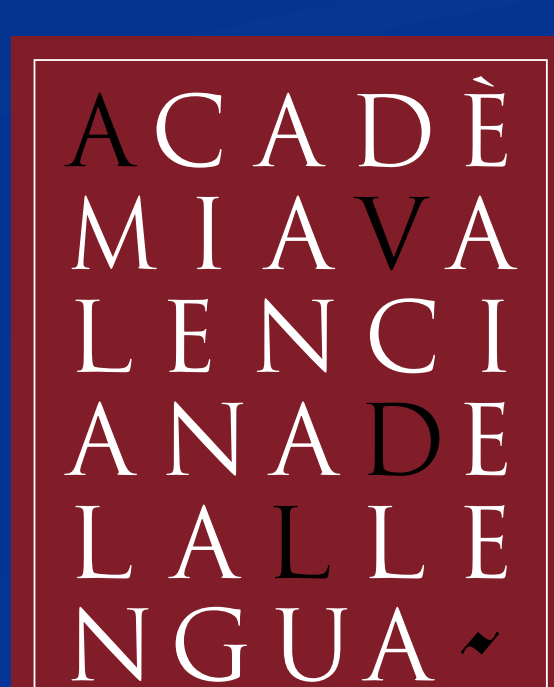
Arrossars de l'Albufera, terrenys agrícoles guanyats a la zona lacustre.

Planta de lli, cultivada per a obtenir la fibra que s'usa en la fabricació de teixits o en l'obtenció d'oli.

AUTORS

Rafael Alemany
Albert Hauf
Ramon Ferrer

VALÈNCIA L'ANY 1497

Isabel de Villena
Escriptora de l'any 2016

Portolà castellà de Juan de la Cosa (1500 o potser més tard). En verd, a l'esquerra, les costes americanes, terres que s'acabaven d'incorporar als interessos econòmics europeus.

Ferran II d'Aragó, el Catòlic, en un retrat anglès anònim. En el temps de la seua mort (1516) Aragó havia deixat en mans de Castella l'hegemonia peninsular i el monopoli de l'exploració de les riqueses del nou món americà.

El valencià Lluís de Santàngel, descendent d'una família jueva d'origen aragonés, finançà sense interessos l'aportació reial a l'empresa del descobriment d'Amèrica.

El papa xatívi Roderic de Borja (Alexandre VI). En el tractat de Tordesillas (1494) ratificà la divisió del planeta en dos zones d'influència, una per a Portugal i una altra per a Castella. [Galleria degli Uffizi, Florència]

Els agermanats rebuts a València per Adrià d'Utrecht, futur papa Adrià VI. La desfeta militar de les Germanies (1521) fou una de les causes de l'inici de la crisi del Regne de València i del triomf del món nobiliari i rural sobre les ciutats valencianes. [Pintura de Josep Benlliure (1872), Museu d'Història de València]

Quan es publica l'obra d'Isabel de Villena (1497) ja s'han produït una sèrie de fets que permeten explicar la decadència que patirà el Regne de València després de la derrota de les Germanies (1521). Dècades abans, el rei Alfons el Magnànim havia prioritzat els afers relatius a l'hegemonia a Itàlia sobre els assumptes peninsulars. Les classes dirigents valencianes passen de ser emprenedores a ser prestamistes que financen els projectes imperialistes dels monarques, i abandonen progressivament les inversions en el comerç marítim mediterrani, un dels fonaments de la riquesa valenciana. Ferran el Catòlic, nebot d'Alfons, s'esposa amb Isabel de Castella (1469), i tots dos promouen l'expedició de Cristòfol Colom que *descobrirà* Amèrica (1492). Però és Castella qui monopolitza el comerç americà a pesar que el principal finançador de l'empresa és el valencià Lluís de Santàngel. Als súbdits d'Aragó no se'ls permet comerciar ni viatjar a Amèrica fins a les acaballes del segle XVIII. L'empresa americana i les dificultats del comerç amb Àsia causades pels turcs desplacen el poder marítim mundial del Mediterrani a l'Atlàntic, primer a Portugal i Castella, i després a Anglaterra i Holanda. Una altra causa d'endarreriment és la instal·lació de la Inquisició en el Regne l'any 1482, que posaria límits a la creació intel·lectual. València i la Corona d'Aragó deixaran de ser la potència protagonista de la política internacional capaç de col·locar dos valencians en el papat: Calixt III (1455-1458) i Alexandre VI (1492-1503). El mandat del segon serà el colofó d'esta esplendor valenciana.

En roig, els regnes que pertanyien a la Corona d'Aragó en temps d'Alfons el Magnànim.

Baix: Rèplica de la Santa Maria, vaixell insígnia de Colom en el primer viatge a Amèrica. En contra de la creença popular, no era una caravel·la, sinó una nau, idèntica a les armades pels comerciants valencians del segle XV. La nau formava part de la tipologia dels *vaixells redons*, de gran càrrega, molt aptes per al comerç atlàntic, i normalment artillats.

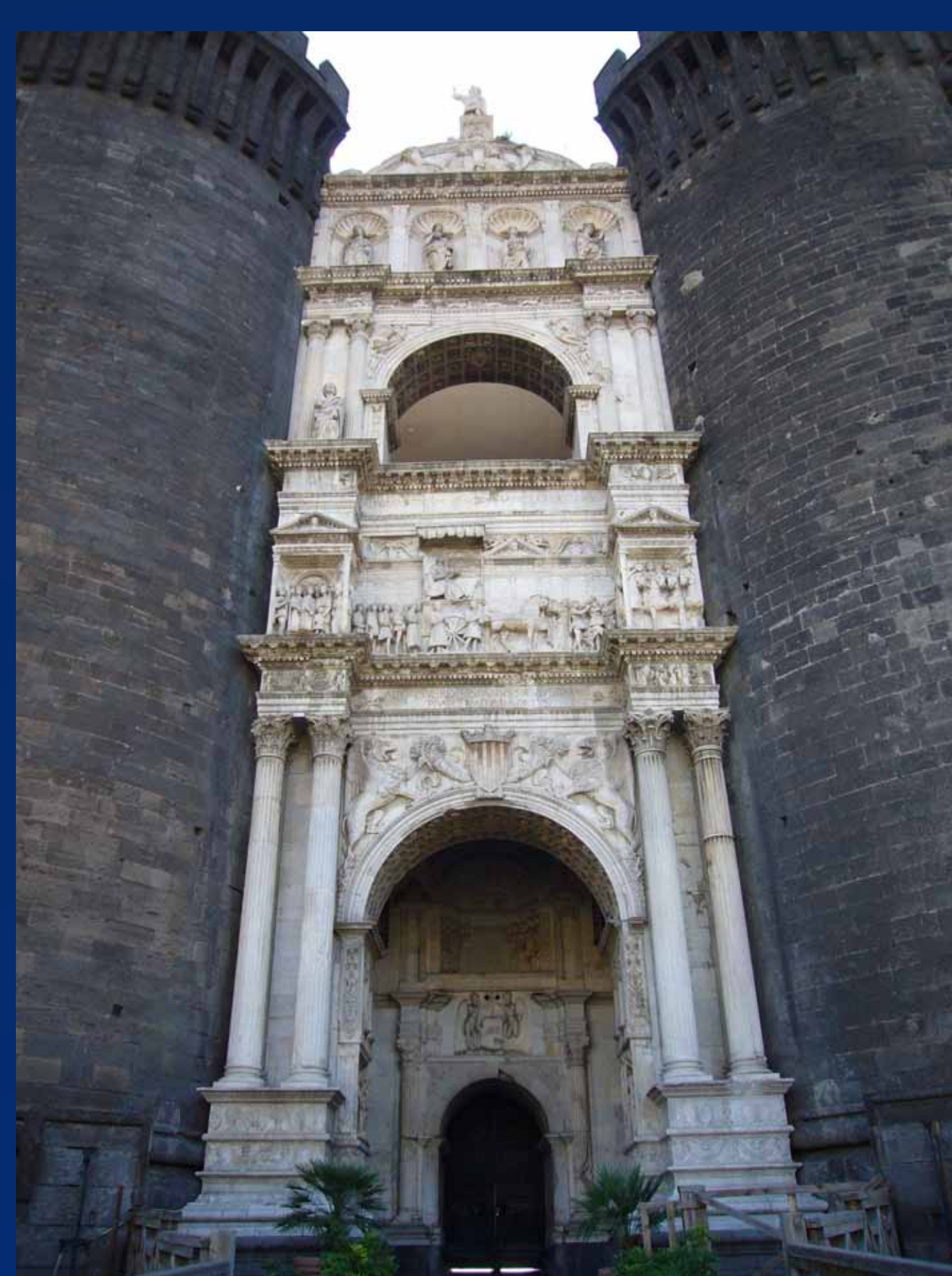
Una altra causa del declivi de la Corona d'Aragó fou el descobriment per Portugal d'una ruta a Àsia totalment marítima. Es defugia el bloqueig turc i s'obtenia un benefici més alt, ja que els vaixells no passaven per tants països intermediaris que augmentaven a cada pas el preu dels productes.

EL PALAU DEL REAL

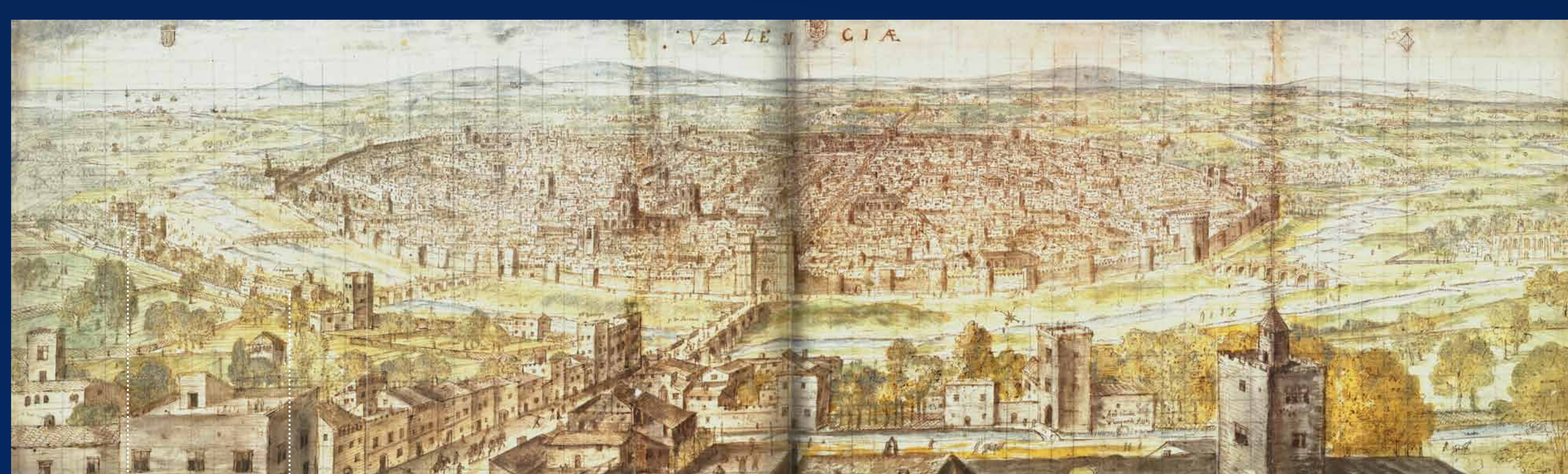
Isabel de Villena
 ESCRITORA DE L'ANY 2016

Arc d'accés al Castell Nou de Nàpols. Damunt de l'escut amb els quatre pals reials s'aprecia un baix relleu que representa Alfons el Magnànim entrant triomfant a la ciutat. El rei és la figura que va en el carro abillada com un emperador romà.

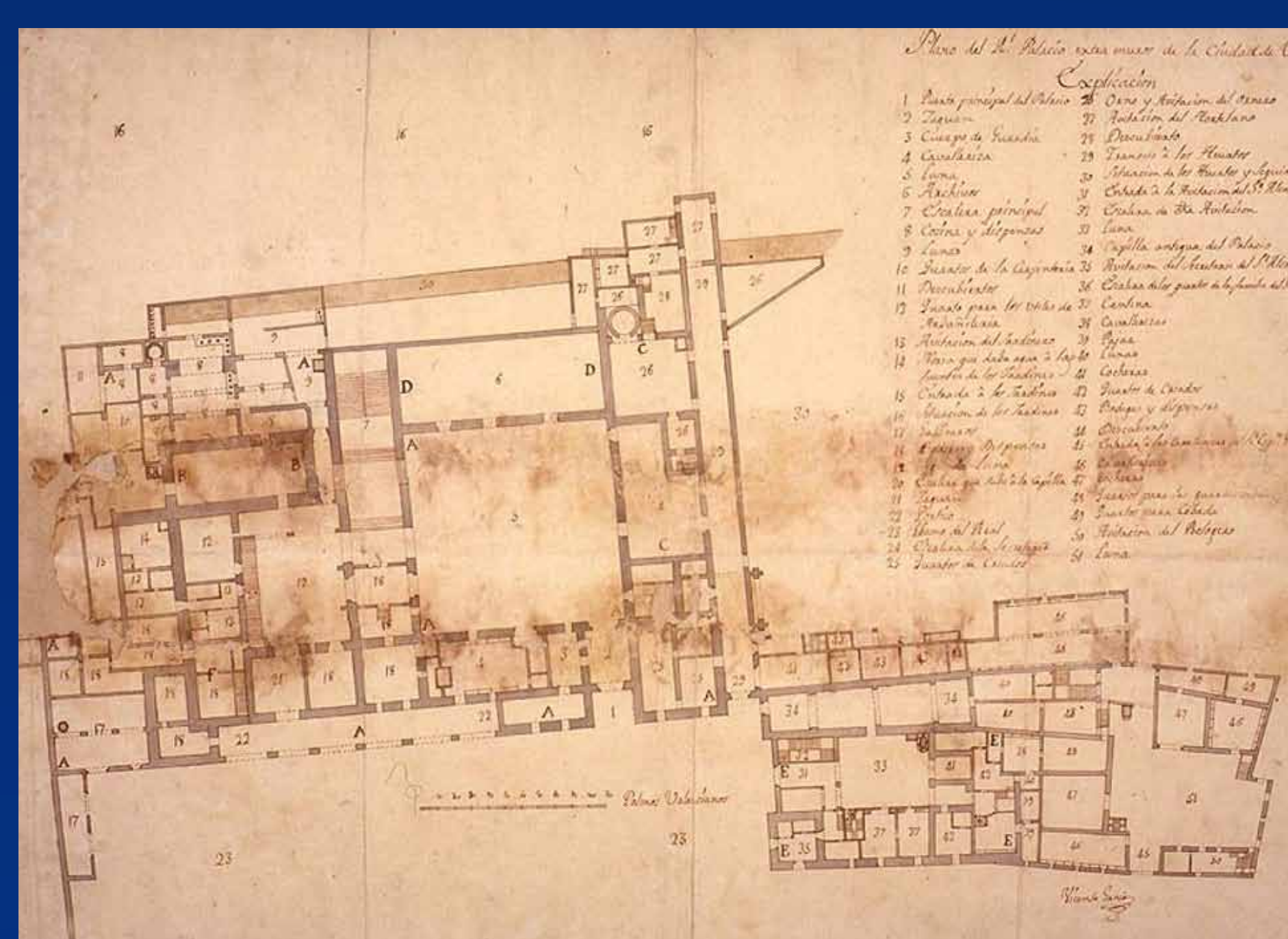

El Palau del Real en una pintura anònima que mostra una escena de l'ambient de la ciutat en el segle XVIII.

Vista de la ciutat de València des d'una altura imaginària, dibuixada pel flamenc Van den Wijngaerde. A l'esquerra (a) hi ha el Palau del Real, en els actuals Jardins dels Vivers, i un poc més a la dreta (b) el monestir de la Trinitat davant del pont del mateix nom. Al bell mig del dibuix es veuen les Torres de Serrans.

En la famosa panoràmica de la ciutat publicada per Anthonie van den Wijngaerde (1563) s'observa que dos dels monuments més importants de la ciutat eren el Palau del Real (a) i el monestir de la Trinitat (b), situats extramurs a la vora del Túria i connectats amb la ciutat per dos magnífics ponts. El Palau, vella residència d'esbargiment dels monarques musulmans, fou ampliat després de la conquesta jaumina, i era usat pels reis de la Corona d'Aragó quan residien a València. Des d'allí la reina Maria de Castella, muller d'Alfons el Magnànim, governà els regnes peninsulars de la Corona d'Aragó durant l'absència del seu espòs, establert a Nàpols. L'edifici fou enderrocat pels defensors de la ciutat el 1810, durant la Guerra del Francès, per dubtoses raons tàctiques.

Plànol del Palau del Real efectuat per Vicent Gasó el 1761.

Ruïnes del Palau del Real en els actuals Jardins dels Vivers de València. Els basaments de la fotografia corresponen a la torre del palau on residia la reina Maria de Castella.

REIAL MONESTIR DE LA SANTÍSSIMA TRINITAT

Isabel de Vailena
Escriptora de l'any 2016

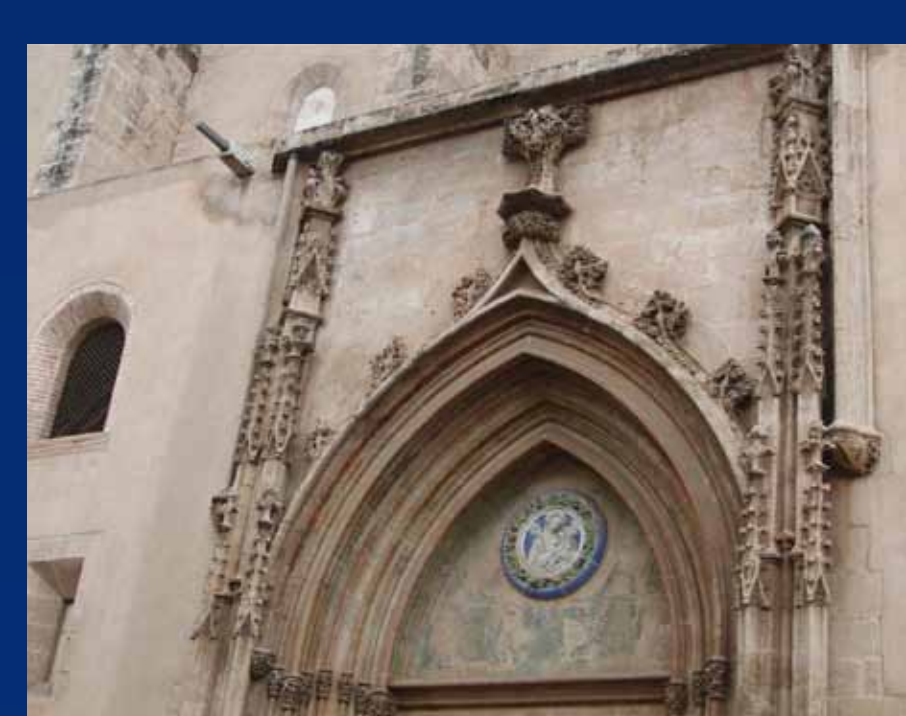

Retrat d'una monja clarissa amb el seu hàbit característic.
[Pintura de Diego Velázquez (1620)]

Sepulcre de la reina Maria en el claustre del convent de la Trinitat. D'esquerra a dreta veiem les armes partides d'Aragó i Castella, emblema de la reina Maria de Castella, i les de Sicília.

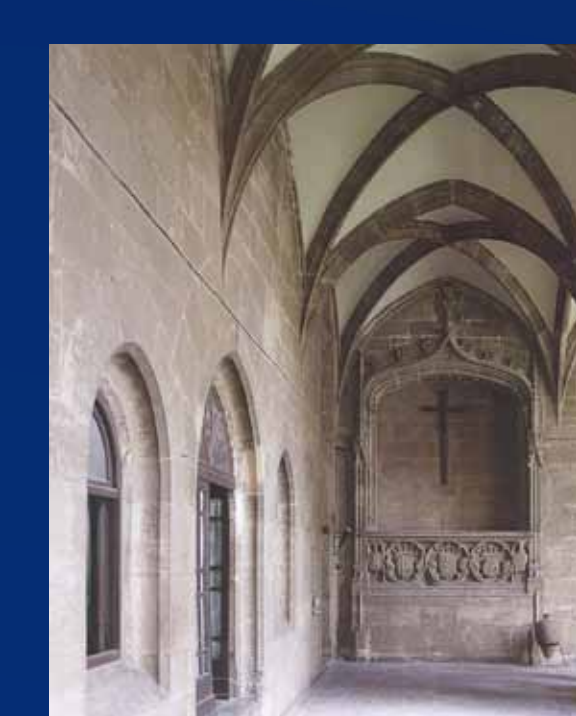
Els antecedents del monestir es remunten al 1256. Poc després de la conquesta, el cavaller Guillem Escrivà fundà en el raval d'Alboraia l'Hospital de Sant Guillem, regentat per una comunitat de trinitaris que va propiciar la construcció del pont dels Catalans, després anomenat de la Trinitat. Per intervenció de la reina Maria, es refundà i es va cedir a religioses clarisses procedents de Gandia, que s'hi establiren el 1445 acompanyades d'Elionor d'Aragó i d'algunes novícies més. Dotada per la reina amb 2.400 florins d'or, Elionor hi va professar des del 25 de març del 1446 amb el nom de sor Isabel. Com documenta l'anomenat *Llibre de la reina*, les obres d'ampliació del convent comptaren amb el suport general de la societat valenciana, que volgué beneficiar-se de les indulgències atorgades per una butlla del papa Eugeni IV. La reina, morta el 1458, va ser soterrada en el monestir. Durant l'etapa abacial de sor Isabel (1463-1490) les obres van rebre una embranzida definitiva, i el monestir es convertí en un magnífic exponent del gòtic tardà.

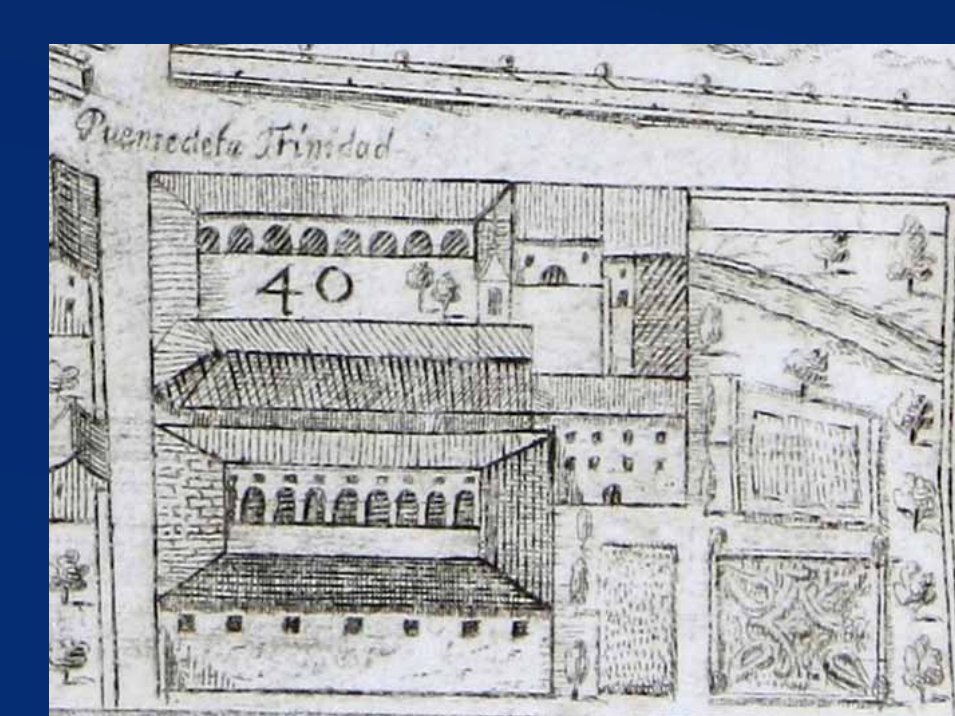
Portada gòtica de l'església del monestir de la Trinitat.

El pont de la Trinitat i, al fons, la nau de l'església del convent.

En el mur del claustre es veu el sepulcre de Maria de Castella.

El convent de la Trinitat, segons el plànol general de la ciutat de Tosca (1704).

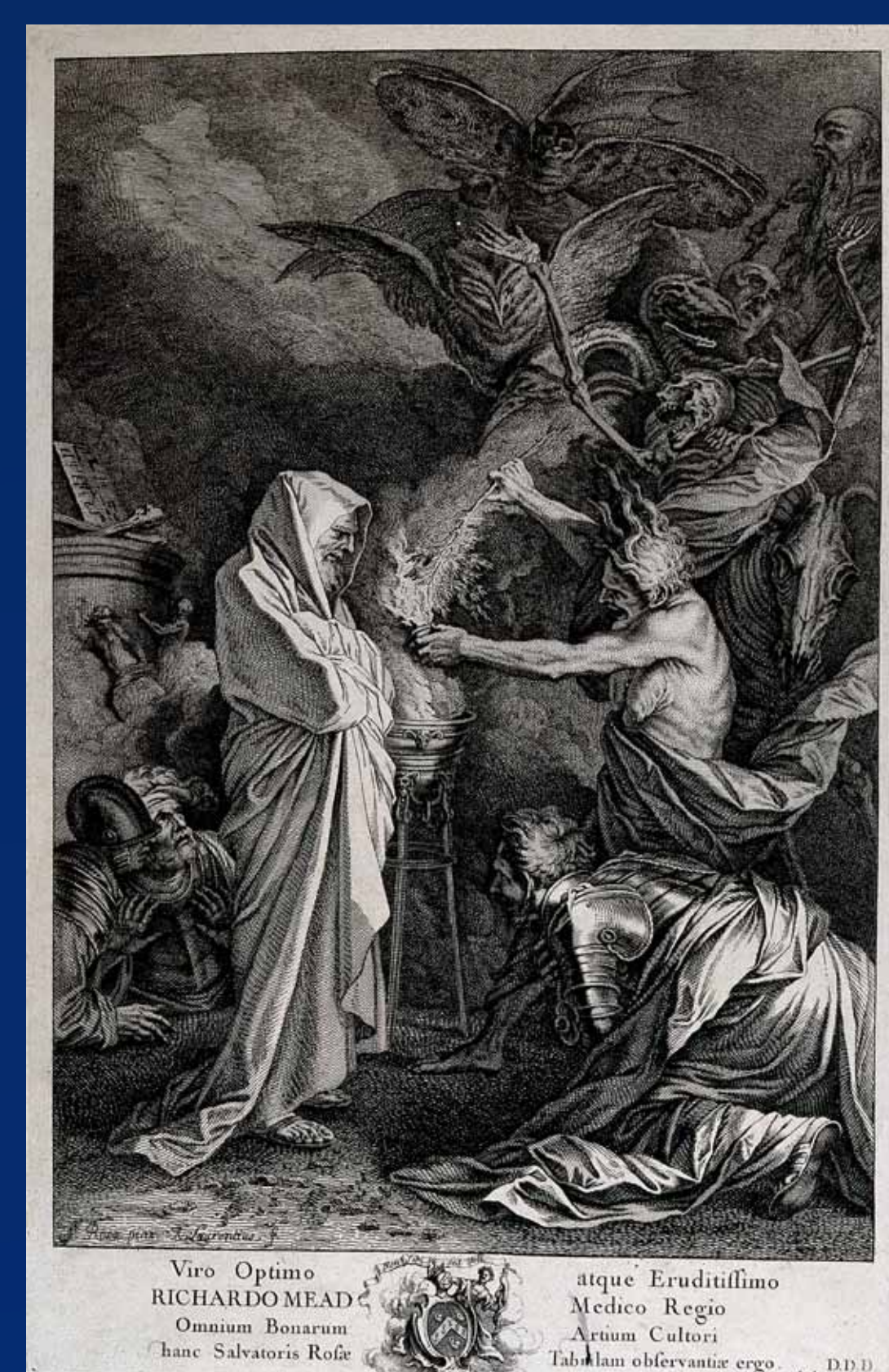

Flori d'or batut en la seca de València en temps d'Alfons el Magnànim. El flori estava fet a imitació de la moneda forta de l'època, la de Florència, fins i tot en el detall de la imatge de Sant Joan Baptista. Fou la primera tipologia de moneda comuna a tots els territoris de la Corona, llevat del Regne d'Aragó, la qual cosa facilitava els intercanvis comercials.

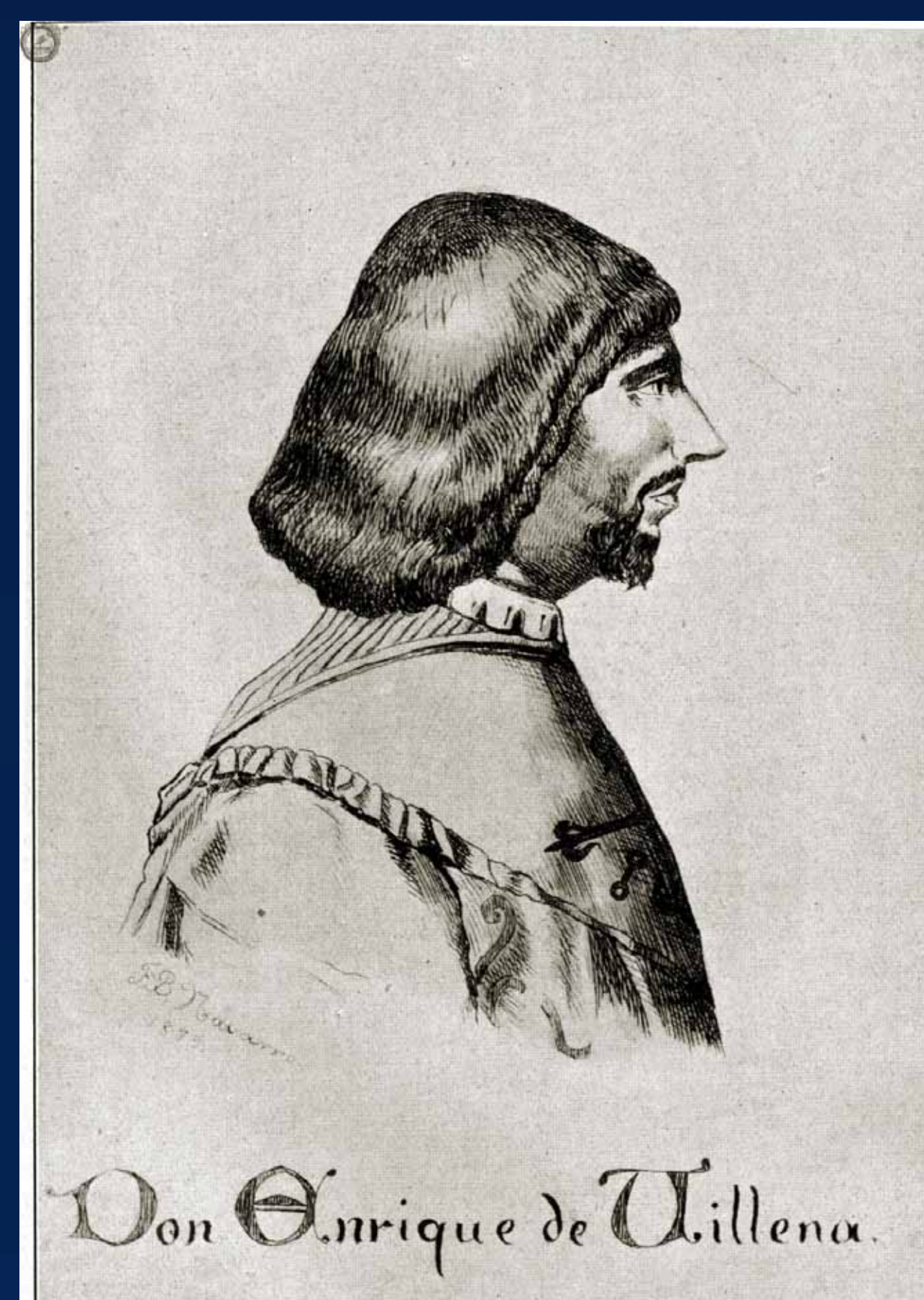

UN PARE AMB FAMA DE NIGROMANT

Isabel de Villena
ESCRITORA DE L'ANY 2016

El pare d'Isabel de Villena tenia fama de nigromant. La nigromància és la pretensió que, mitjançant la invocació dels esperits dels difunts, es pot conèixer el futur. El gravat del segle XVIII mostra una escena de l'Antic Testament en què l'endevina d'Endor invoca la presència de Samuel davant del rei Saül (*Primer llibre de Samuel*).

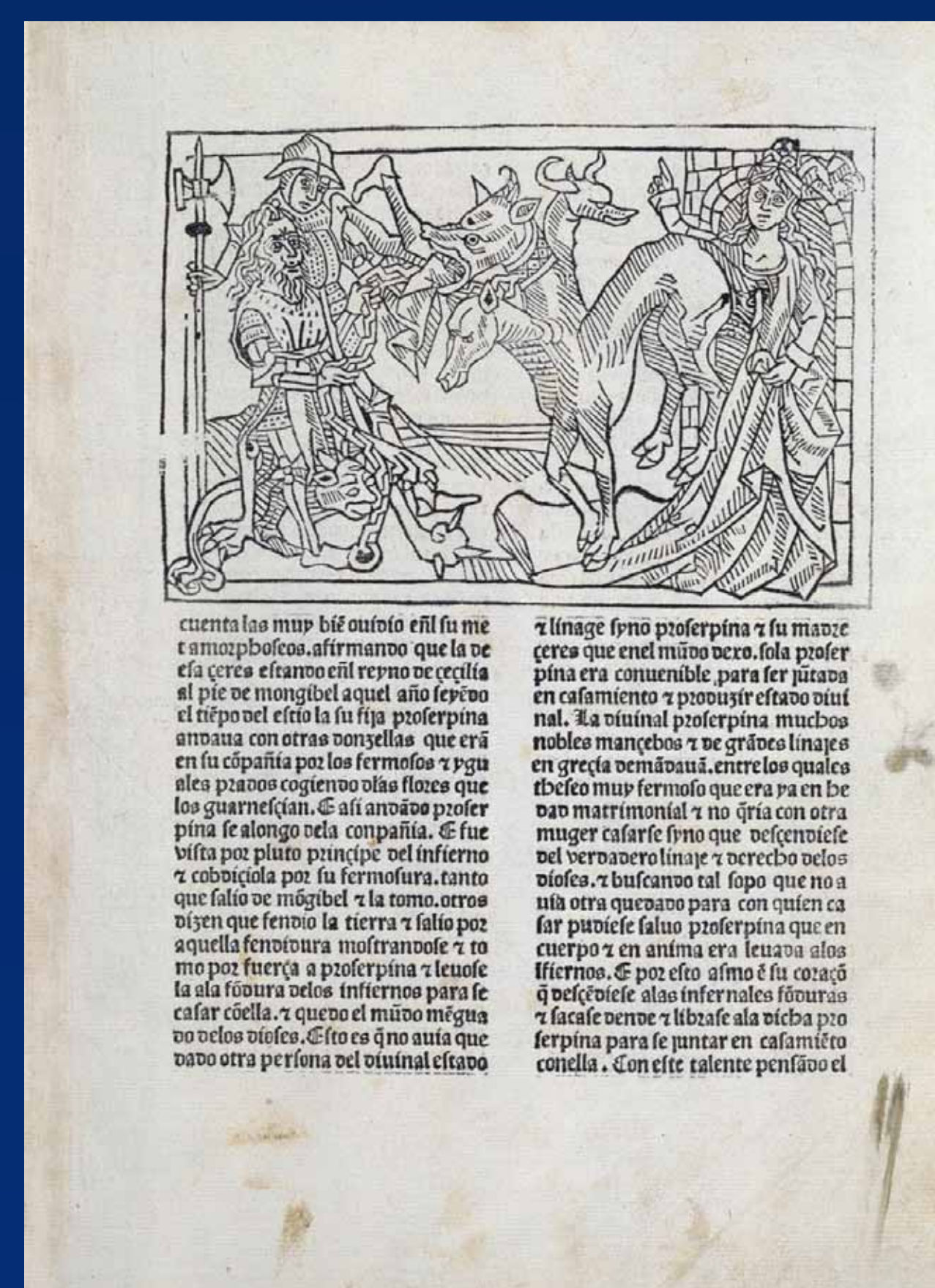

Evocació de l'aparença d'Enric de Villena, segons un gravat del segle XIX.

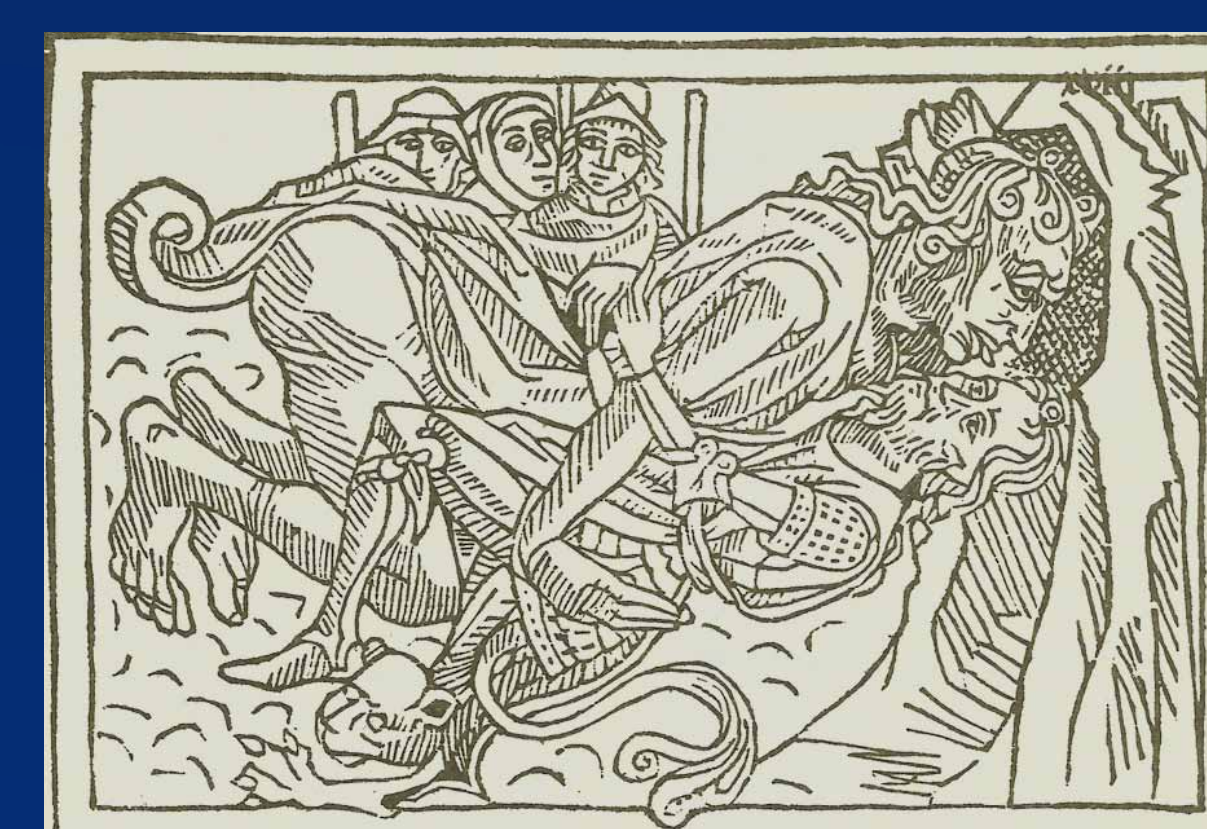

Enric de Villena traduï al castellà *La divina comèdia* de Dante Alighieri. La pintura, feta el 1465 per Domenico di Michelino en la catedral de Florència, representa Dante amb la seua obra a la mà.

Elionor d'Aragó i de Villena fou filla d'Enric de Villena i d'una dama desconeguda. La vida d'Enric de Villena transcorregué entre Castella i Aragó. Els cronistes en destaquen la curiositat i l'enginy natural que l'impulsaren a aprendre sense dificultat les ciències i les arts, i a apartar-se de l'aspror de la cavalleria. Es mostrà prou competent com a escriptor, tant en castellà com en català, en els camps de la poesia, l'art de trobar, la història, la filosofia moral i la traducció dels clàssics, l'al·legoria didàctica sobre mitologia o l'etiqueta. Es va guanyar la fama de mig bruixot, ja que conreava assíduament l'astrologia, la màgia i la interpretació de somnis i presagis. Personatge pont entre la literatura castellana i la catalana, consta la seua presència en les festes del *Consistori de la Gaia Ciència de Barcelona*, i en el seu *Arte de trovar* explica el com i el perquè d'estes celebracions poètiques. El pròleg d'una de les seues obres, *Els dotze treballs d'Hèrcules*, fou aprofitat per Joanot Martorell en el *Tirant lo Blanc*.

En el terreny de la literatura, Enric de Villena escrigué l'obra *Els dotze treballs d'Hèrcules* (1417), que després traduï el mateix al castellà. Pàgina de l'edició castellana de *Los doce trabajos de Hèrcules* (1483) d'Enric de Villena. En el gravat Hèrcules està capturant el ca Cèrber.

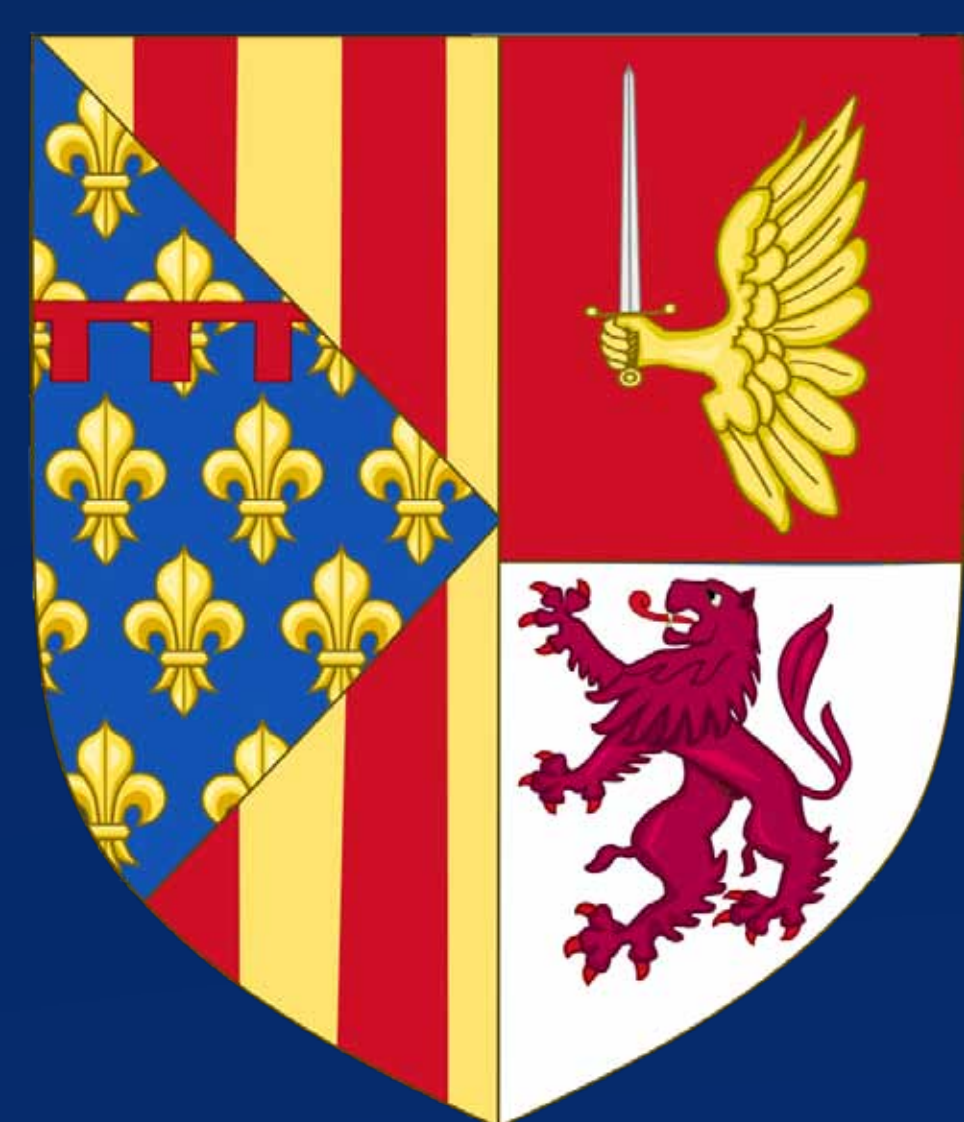
Gravat de l'edició castellana de *Los doce trabajos de Hèrcules* (1483), en el qual es veu Hèrcules matant el lleó de Nemea. Baix: Gravats de la mateixa obra en què l'heroi lluita amb un gegant.

ACADÈ
MIAVA
LENCI
ANADE
LALLE
NGUA

UNA DAMA
EXCEPCIONAL:
ELIONOR
DE VILLENA
O
SOR ISABEL
DE VILLENA

Isabel de Villena
ESCRITORA DE L'ANY 2016

Escut d'armes d'Alfons el Vell, duc de Gandia i besavi d'Isabel de Villena. El duc fou un dels candidats a ser coronat rei durant les negociacions del Compromís de Casp.

El castell del marquès de Villena en l'actualitat.

Una circumstància determinant de la biografia de sor Isabel fou la seua nissaga aristocràtica, que li garantí un prestigi i una formació poc usuals. Tot i que, com era costum en entrar al convent, va canviar el nom d'Elionor pel d'Isabel, no va prescindir del referent *de Villena*, que la vinculava a la seua ascendència noble. Elionor de Villena fou filla de mare desconeguda i d'Enric d'Aragó i de Castella, anomenat *de Villena* pel títol de marquès d'este nom que posseïren el seu besavi, Alfons d'Aragó i de Foix, comte de Ribagorça, duc de Gandia i primer marquès de Villena, i el seu avi, Pere d'Aragó i d'Arenós. Enric de Villena també era cosí germà de dos reis: Enric III de Castella i el seu germà Ferran d'Antequera, nomenat rei d'Aragó en la sentència de Casp. El pare de sor Isabel va morir el 1434, quan ella tenia quatre anys, raó per la qual la reina Maria va assumir l'educació de la xiqueta.

Palau ducal de Gandia. Alfons el Vell, besavi de sor Isabel, fou marquès de Villena i comte de Ribagorça, i després, a més, duc de Gandia i comte de Dènia.

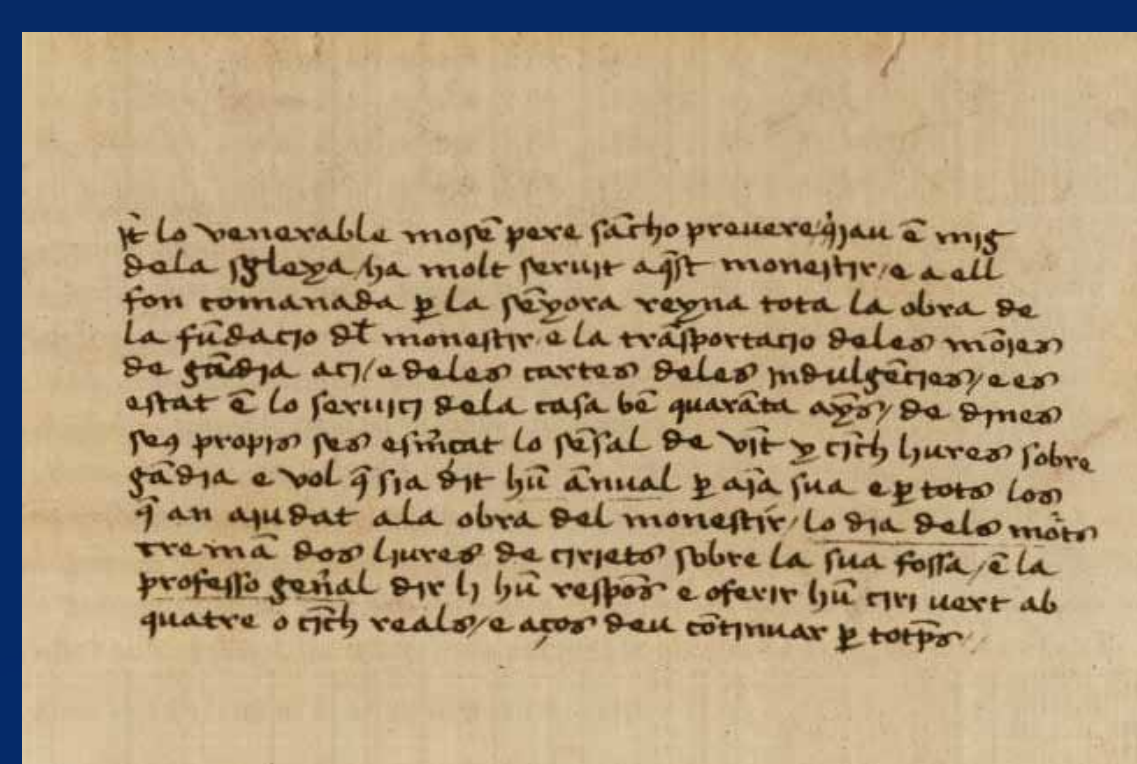

El sepulcre d'Alfons el Vell, duc de Gandia, que es troba en el monestir saforenc de Sant Jeroni de Cotalba.

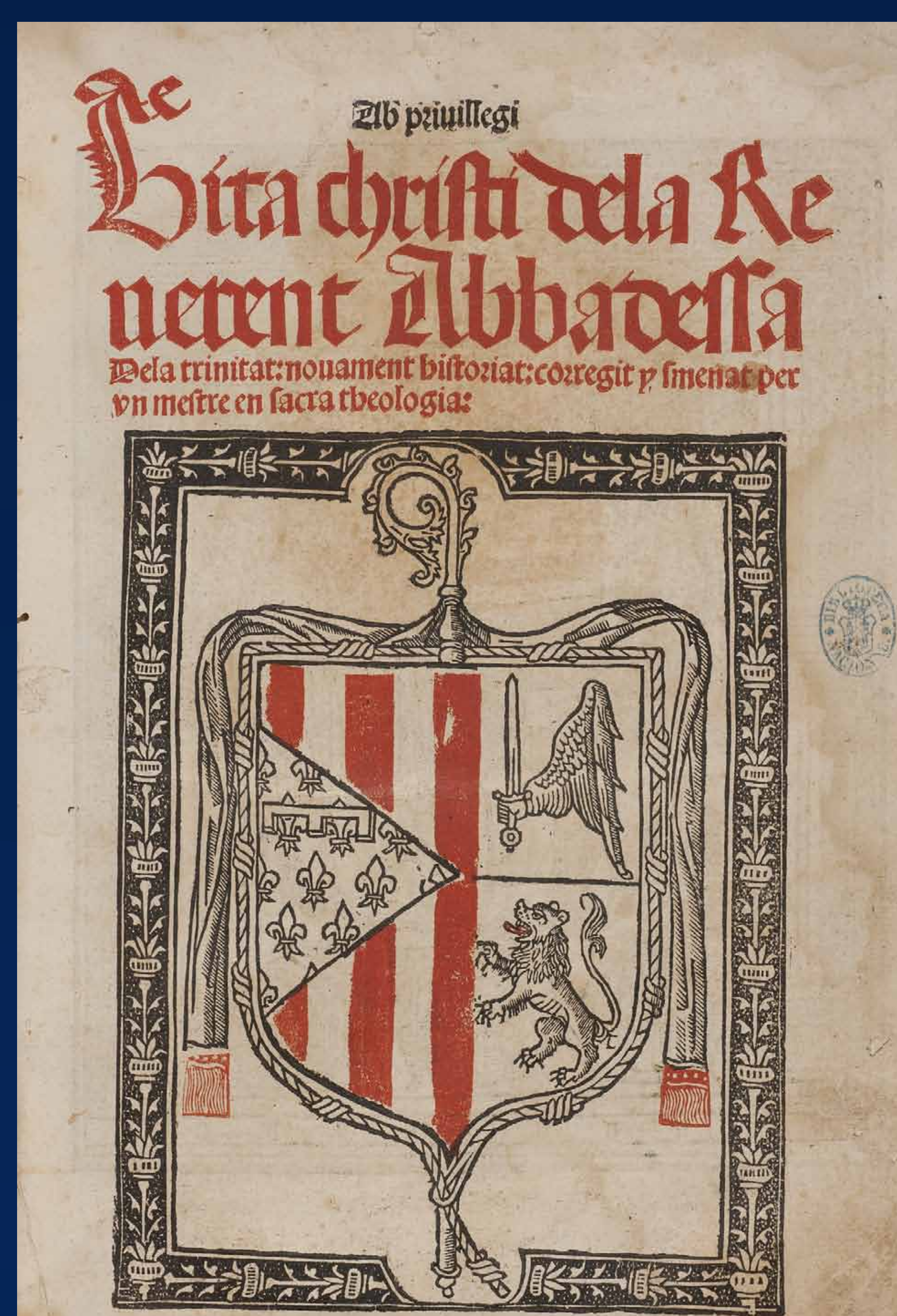

PRESTIGI INTEL·LECTUAL DE SOR ISABEL

Isabel de Villena
ESCRITORA DE L'ANY 2016

Isabel de Villena disposava d'un gran prestigi entre els escriptors i les classes dirigents de la ciutat per la seua gran cultura literària. En la imatge es veu una nota autògrafa de l'escriptora.

Portada de l'edició valenciana de 1513 de la *Vita Christi* d'Isabel de Villena.

La llarga etapa abacial (del 1463 al 1490) de sor Isabel de Villena coincidix amb al moment de màxima irradiació espiritual i intel·lectual del monestir de la Trinitat. Era un dens microcosmos que reflectia molt bé la textura del sector més encimbellat de la societat valenciana. La intel·ligència i el dinamisme de sor Isabel la convertiren en «l'oracle de la ciutat», una persona a qui els ciutadans més distingits demanaven parer i sol·licitaven oracions. D'altra banda, la seua cultura literària li meresqué el respecte de molts escriptors representatius del moment, com ara Miquel Peres, que li dedica la seua versió valenciana del *Kempis*. Bernat Fenollar i Pere Martines la qualifiquen de «gran doctoresa en l'entendre» i li pregunen per caritat que esmene l'obra que també li dediquen. Més rellevant resulta encara el testimoni de l'influent teòleg i exegeta Jaume Peres. Este bisbe li va fer dedicar un bell tractat sobre el *Magnificat* (València, 1485), enllestit a instàncies de la religiosa. Un altre clergue que mantingué un especial vincle espiritual amb sor Isabel fou Jaume Eixarch, benefactor del monestir, a qui va llegar la seua rica biblioteca. Es conserva una carta memorable del canonge a sor Isabel, testimoni de la veneració que li professava.

Tomàs de Kempis (o Thomas Haemarken, 1380-1471) fou un escriptor místic alemany, autor de l'obra *De imitatione Christi*, la qual tingué una gran influència en la literatura religiosa de la baixa Edat Mitjana i fou traduïda al valencià per Miquel Peres. [Retrat pintat el 1460]

Il·lustració de l'obra *Lo procés de les olives*, que mostra una reunió de literats valencians, entre els quals hi ha Bernat Fenollar. Isabel de Villena comptà amb un gran respecte per part del món literari valencià de l'època.

FRANCISCANISME DE SOR ISABEL

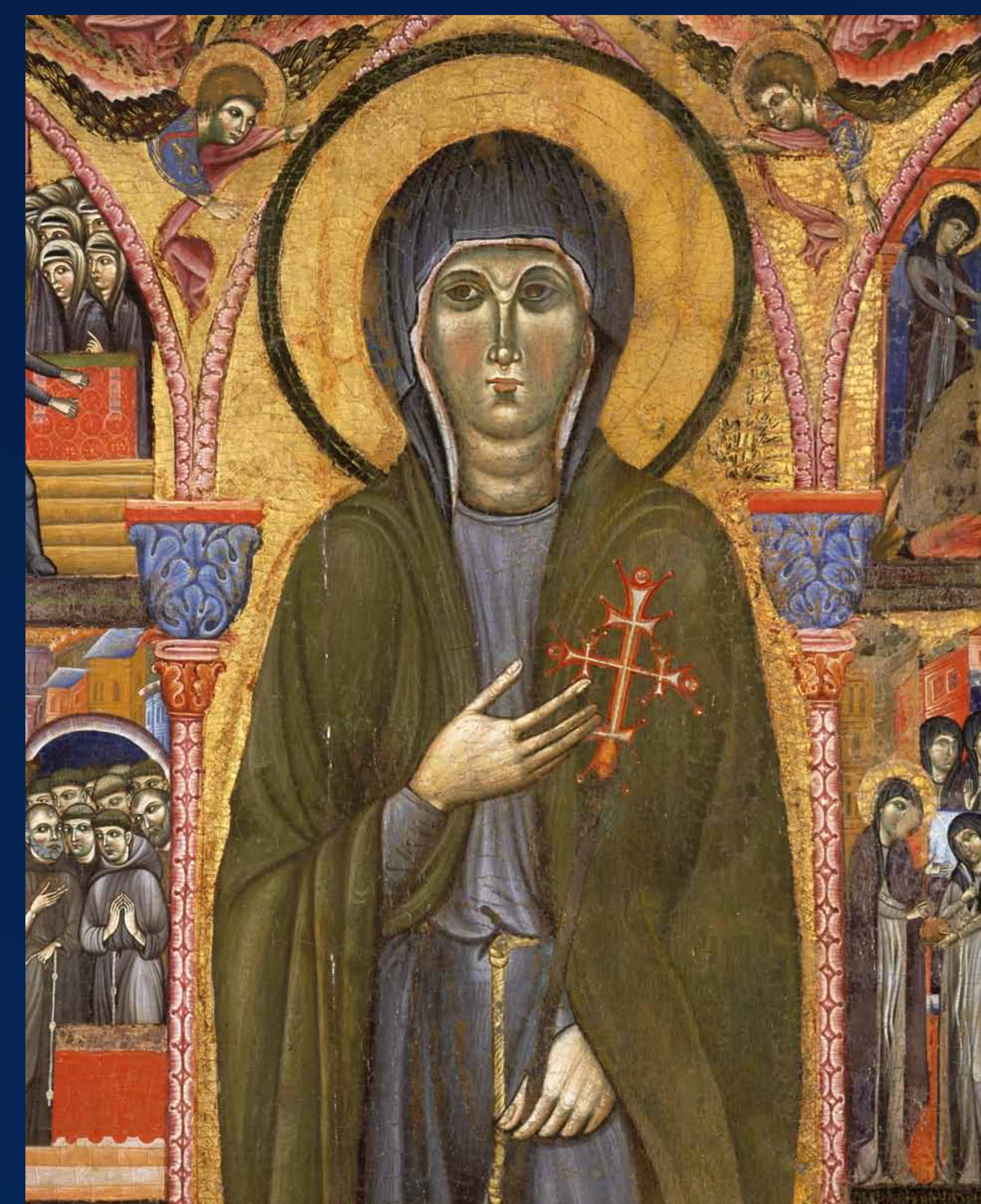
Isabel de Villena
Escriptora de l'any 2016

Una altra imatge de santa Clara, pintada per Simone Martini, en la basílica inferior d'Assís. Santa Clara fou la fundadora de l'orde religiós de les clarisses, branca femenina dels franciscans, en la qual ingressà Isabel de Villena.

Sant Francesc predicant a les aus en un dels frescos de Giotto di Bondone pintats sobre els murs interiors de la basílica d'Assís.

Una taula del segle XIII amb santa Clara, en la basílica inferior d'Assís. D'influència bizantina, és la representació més pròxima al temps en què va viure (1193-1253).

Isabel de Villena fou religiosa clarissa, és a dir, de la branca franciscana femenina que porta el nom de Santa Clara, primera seguidora de sant Francesc d'Assís i única dona que va dictar una regla monàstica. Sant Francesc revolucionà el monaquisme medieval portant als nuclis urbans, devastats per la guerra entre güelfs i gibel·lins, una poètica recerca de Déu en totes les coses creades, l'acceptació de la més absoluta pobresa, la predicació itinerant, la busca de la pau i del bé basada en la penitència i el servei als necessitats. La clau de volta de l'espiritualitat franciscana és el seguiment més directe possible del Crist evangèlic. L'any 1228 van ser martiritzats en la València musulmana dos dels primers companys de sant Francesc: Joan de Perusa i Pere de Saxoferrato. En la València reconquistada, a més dels frares menors i les clarisses, van tindre un paper important els membres seglars de l'anomenat *tercer orde*, que tenia cura d'hospitals, com ara el de Santa Maria o dels Beguins, que l'any 1383 comptava amb una biblioteca de 43 volums bíblics i devocionals, la majoria en valencià, entre els quals hi havia *Les meditacions de la vida de Jesucrist*. Estos grups van ser defensors acèrrims del metge valencià Arnau de Vilanova i d'un franciscanisme exaltat que contrasta amb el de sor Isabel.

Claustre del convent de Sant Damà, a Assís, exemple de l'austeritat de l'arquitectura franciscana, la qual s'adequava als seus posicionaments teològics articulats al voltant de la pobresa.

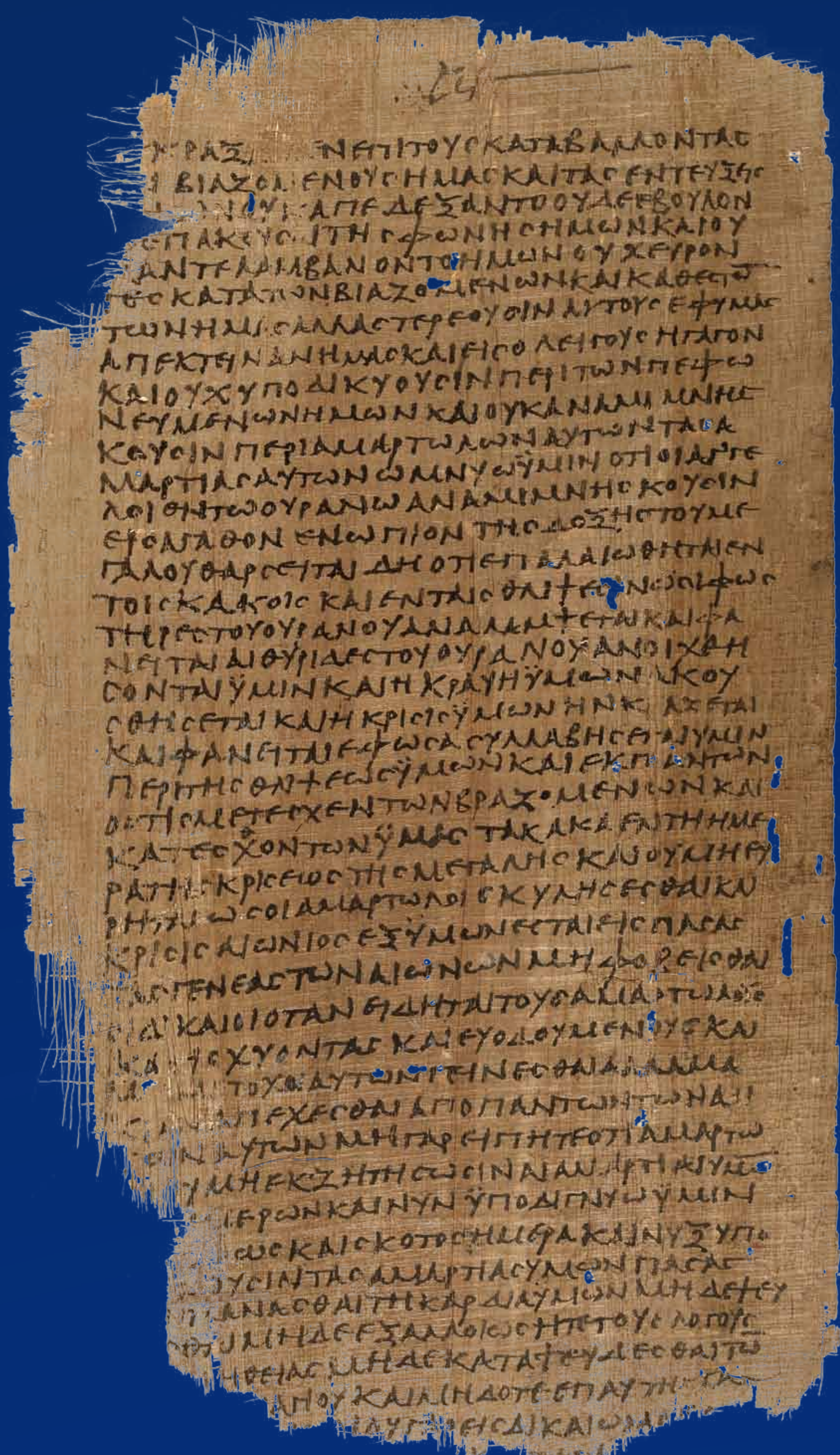

Perspectiva de les basíliques inferior i superior d'Assís, localitat natal de sant Francesc. Es començà a construir a l'inici del segle XIII.

INTENCIONALITAT DE LES VIDES DE JESUCRIST

Isabel de Villena
ESCRITORA DE L'ANY 2016

Els llibres apòcrifs són un conjunt d'escriures que no són acceptats per l'Església com a integrants de la Bíblia, encara que molts d'aquells foren redactats en la mateixa època que els textos considerats canònics. Entre els llibres apòcrifs es troben també alguns evangelis o vides de Jesucrist.

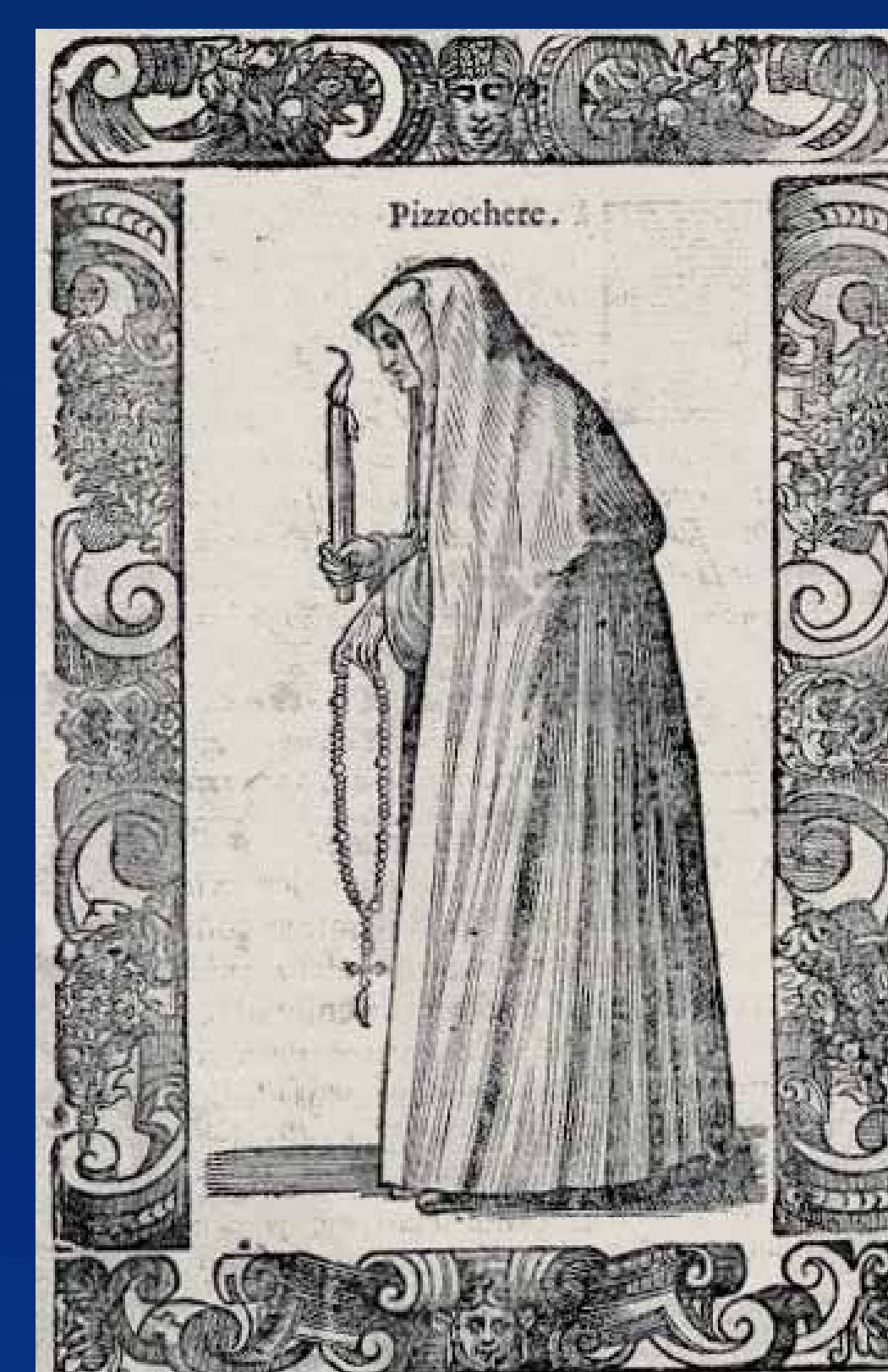

A la dreta, imatge de Francesc Eiximenis en l'edició de 1499 de la seua obra *Regiment de la cosa pública*. Eiximenis també escrigué una vida de Jesucrist.

Posar en pràctica la norma de vida imposada per la regla franciscana pressuposa fixar constantment l'atenció en el model de conducta que es pretén imitar, de manera que «cada acte de Crist és una lliçó de vida». Com diu l'evangelista Joan: «Jesús va fer encara moltes altres coses», a més de les descrites en l'Evangelí, «i si algú volguera escriure-les una per una, els llibres que es podrien escriure no cabrien en el món sencer». Una tendència de la curiositat humana és omplir els buits d'allò que sabem sobre les vides dels herois. I en el cas de Jesús, esta tendència es va materialitzar en primer lloc amb els anomenats evangelis apòcrifs, i més tard amb les meditacions i revelacions piadoses o amb el teatre popular religiós. Les vides de Crist són obres destinades a transformar la lectura en un coneixement detingut de Jesús. Les fonts més importants d'inspiració de sor Isabel van ser la *Vita Christi* redactada pel franciscà Francesc Eiximenis i el *Cartoixa* de l'alemany Ludolf de Saxònia. Van ser influïdes per l'obra *Les meditacions de la vida de Jesucrist*, durant segles atribuïda a sant Bonaventura, de la qual sabem que els beguins de València i la mateixa reina Maria tenien exemplars en valencià.

Ludolf de Saxònia escrivint la seua *Vita Christi*, en una miniatura de la traducció francesa de Guillaume le Ménard. L'obra de l'alemany tingué gran influència en la literatura religiosa valenciana del segle XV i merescué una traducció de Joan Rois de Corella titulada *Lo cartoixa*.

Il·lustració italiana del segle XVI amb una beguina. Els beguins eren laics que feien vida religiosa sense estar integrats en les institucions de l'Església catòlica.

LA VITA CHRISTI DE SOR ISABEL I ALTRES OBRES

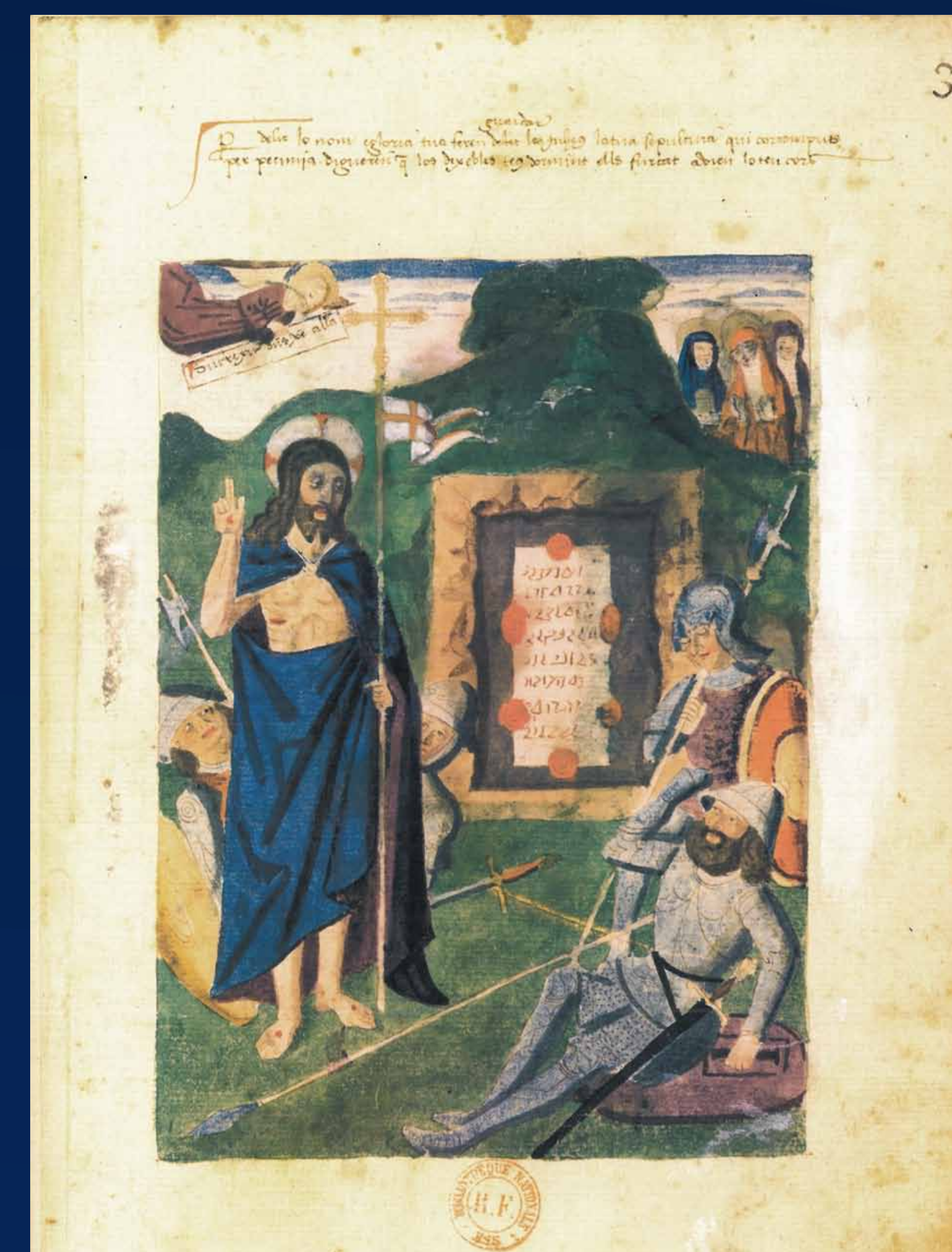
Isabel de Villena
Escriptora de l'any 2016

Fresc de Giotto a Pàdua (1304), que recrea el naixement de Maria. Dos dels nuclis temàtics de la *Vita Christi* d'Isabel de Villena descriuen la infància de la Mare de Déu i la seua vida després de la mort de Jesús.

Il·lustracions de l'*Speculum animae*, obra atribuïda amb dubtes a Isabel de Villena. El llibre es trobava en el convent de la Trinitat i s'usava com a complement per a comprendre més bé la *Vita Christi*.

Resurrecció de Jesús, segons una de les il·lustracions pintades en l'*Speculum animae*.

L'obra, inacabada a causa de la mort de l'autora, consta de 291 capítols, al llarg dels quals podem delimitar sis nuclis temàtics: naixement i infància de la Mare de Déu; inici del procés de la Redempció; naixement i infància de Jesús; vida pública, passió, mort, resurrecció i ascensió de Crist; vida de Maria després de l'ascensió del seu Fill, i mort d'esta o Assumpció. Es conserva un manuscrit, amb el nom *Tractat de la Passió*, que conté els capítols 142-228 de la *Vita Christi* en forma de sermó. Podria tractar-se del nucli d'on va germinar, per amplificació, la resta del llibre. La tradició atribuïx també a sor Isabel un volum de 38 pintures comentades sobre la vida i passió de Crist, anomenat *Speculum animae*, ara conservat en la Biblioteca Nacional de París. De dubtosa autoria, sabem que era custodiat amb veneració en el convent de la Trinitat, on servia com a complement plàstic destinat a meditar el text de la *Vita Christi* isabelina.

Refectori del convent de la Trinitat. Des de la trona que es veu al fons, oberta en el mur de la dreta, es llegia a les germanes clarisses, mentre menjaven, la *Vita Christi* de sor Isabel i altres obres religioses.

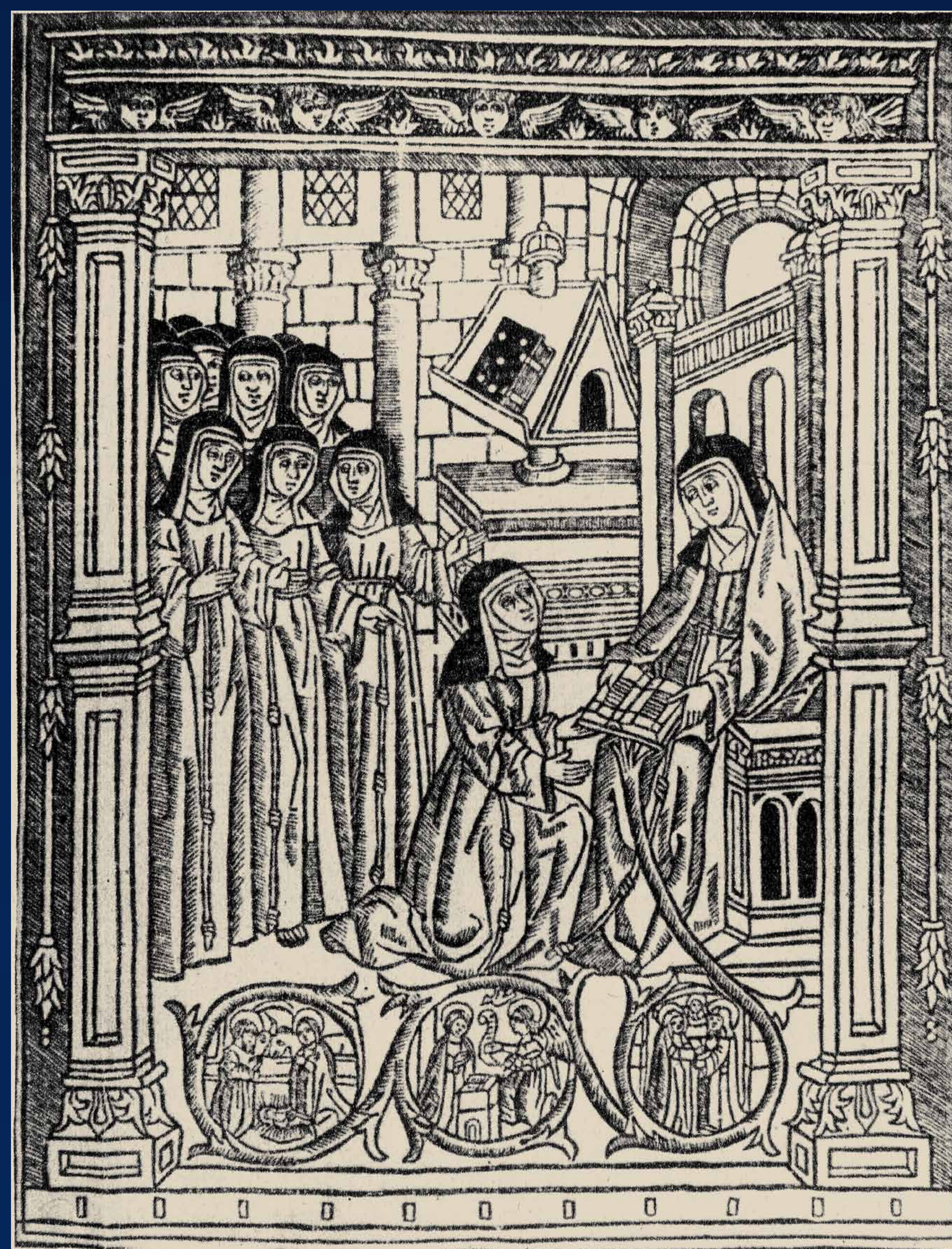

LA VITA CHRISTI DE SOR ISABEL I LES DONES

Isabel de Villena
ESCRITORA DE L'ANY 2016

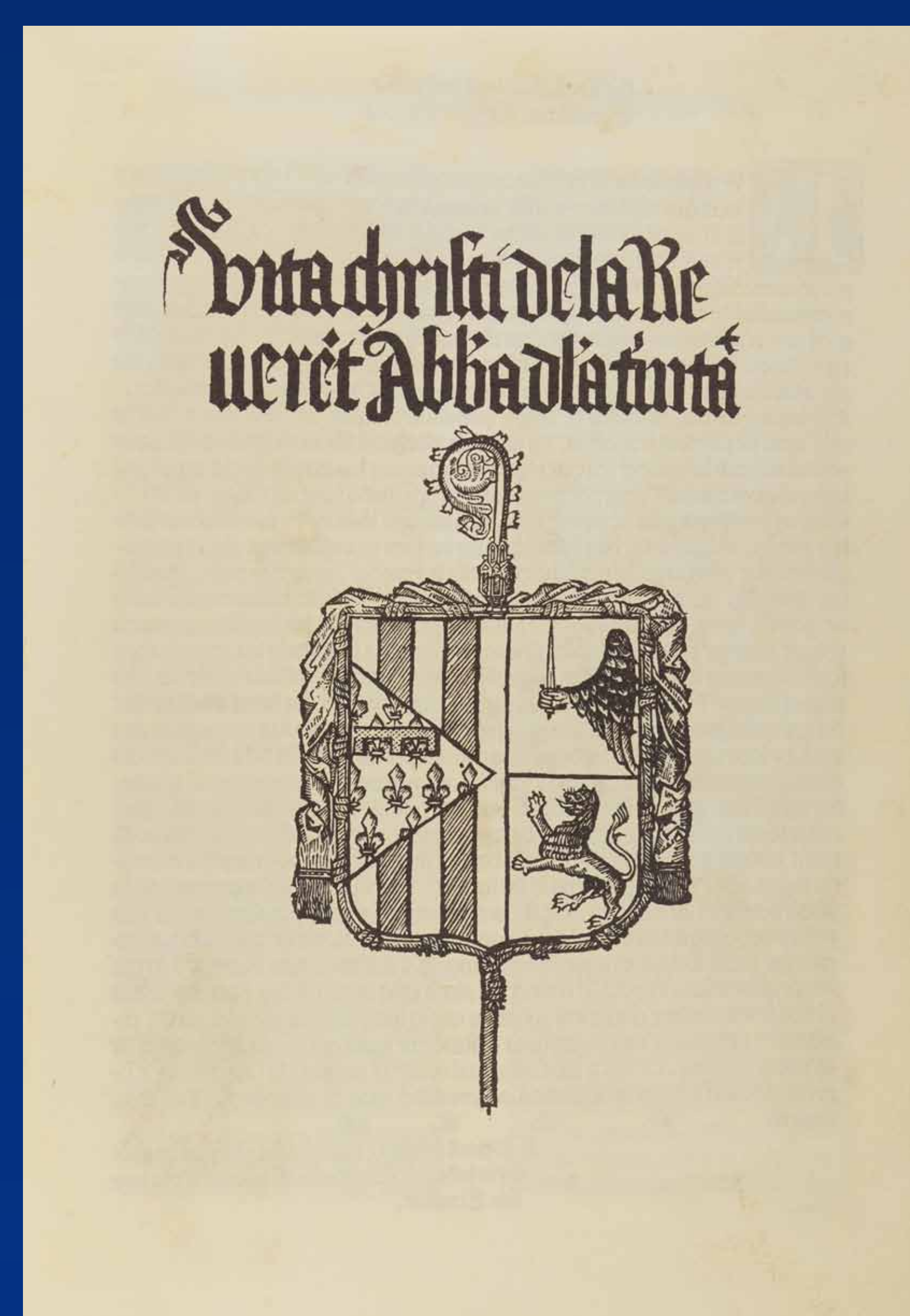

Les noces místiques de santa Agnès amb el venerable Agnès,
obra del valencià Joan de Joanes (c. 1553),
en el Museu de Belles Arts de València.
L'obra d'Isabel de Villena constitueix un element
necessari per a estudiar la temàtica de la pintura
valenciana dels segles XV i XVI.

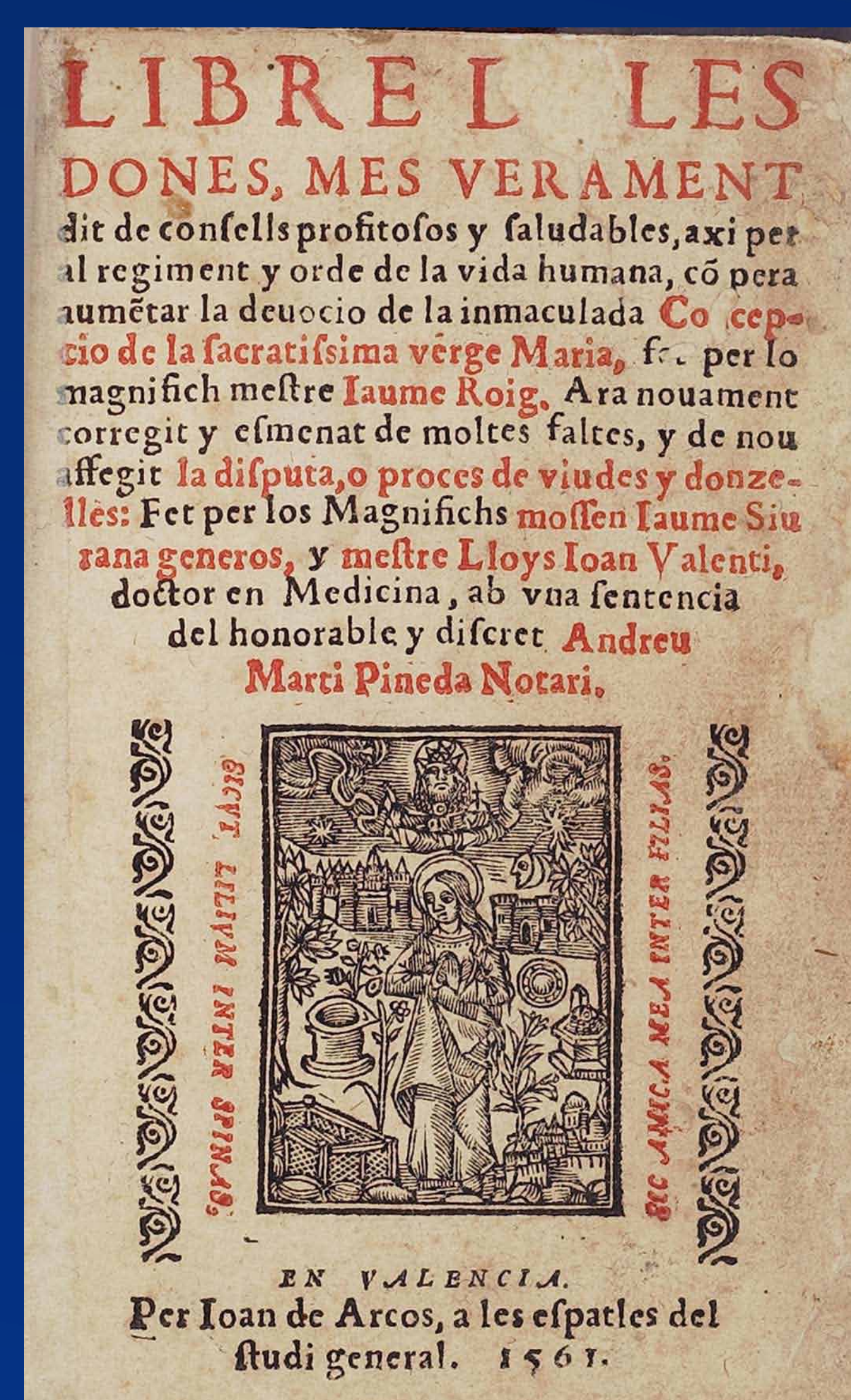

Isabel de Villena lliurant la *Vita Christi* a les monges del seu convent, segons la xilografia de l'edició de 1513.

Sor Isabel, que escriu el text per a ser llegit en veu alta a les seues monges, adopta una perspectiva rotundament favorable a les dones. Esta perspectiva es manifesta tant en el paper preponderant que assolixen com en la reivindicació insistent de les qualitats femenines. La Mare de Déu arriba a tindre un protagonisme major que el del seu Fill, i són moltes les dones que esdevenen coadjuvants decisives de Crist. Entre elles destaquen especialment Eva i Maria Magdalena, paradigmes del binomi dona-pecat, que en la *Vita Christi* es perfilen amb trets altament positius i moralment restaurades. Per això, el llibre ha sigut interpretat com una resposta intel·ligent a la virulenta misogínia de Jaume Roig o una presa de partit en la disputa en pro i en contra de les dones. Més enllà del seu evident valor literari, l'obra s'ha revelat també com un instrument important per a l'estudi temàtic de la pintura valenciana dels segles XV-XVI.

Portada de la primera edició de la *Vita Christi* d'Isabel de Villena, impresa a València en 1497.

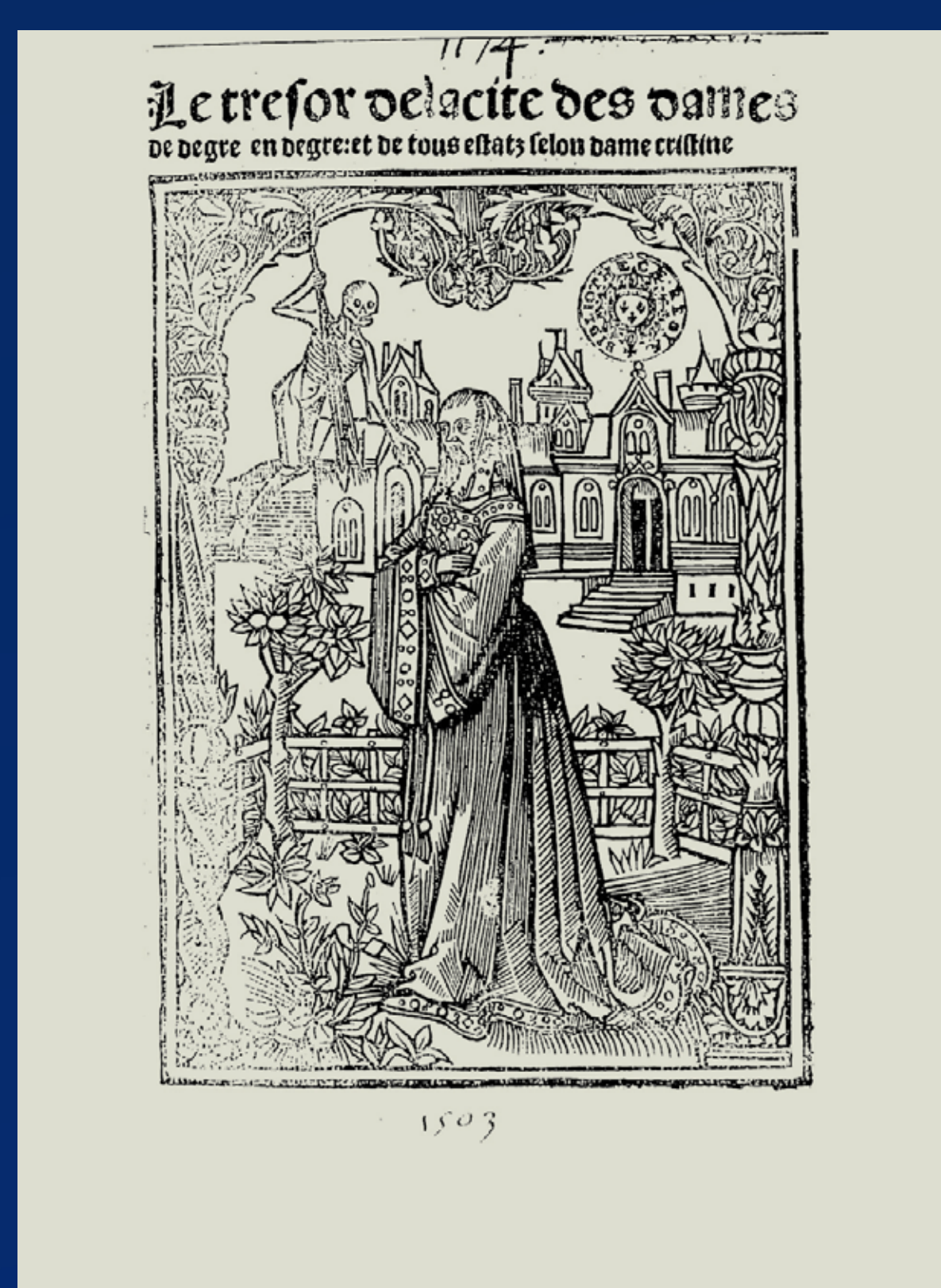
Edició valenciana de 1561 del *Libre de les dones* de Jaume Roig. La *Vita Christi* d'Isabel de Villena s'ha interpretat com una resposta a la misogínia expressada en l'obra de Roig. Este literat era, precisament, el metge que atenia les religioses del convent de la Trinitat quan sor Isabel era abadessa.

ACADÈ
MI AVA
LENCI
ANA DE
LALLE
NGUA

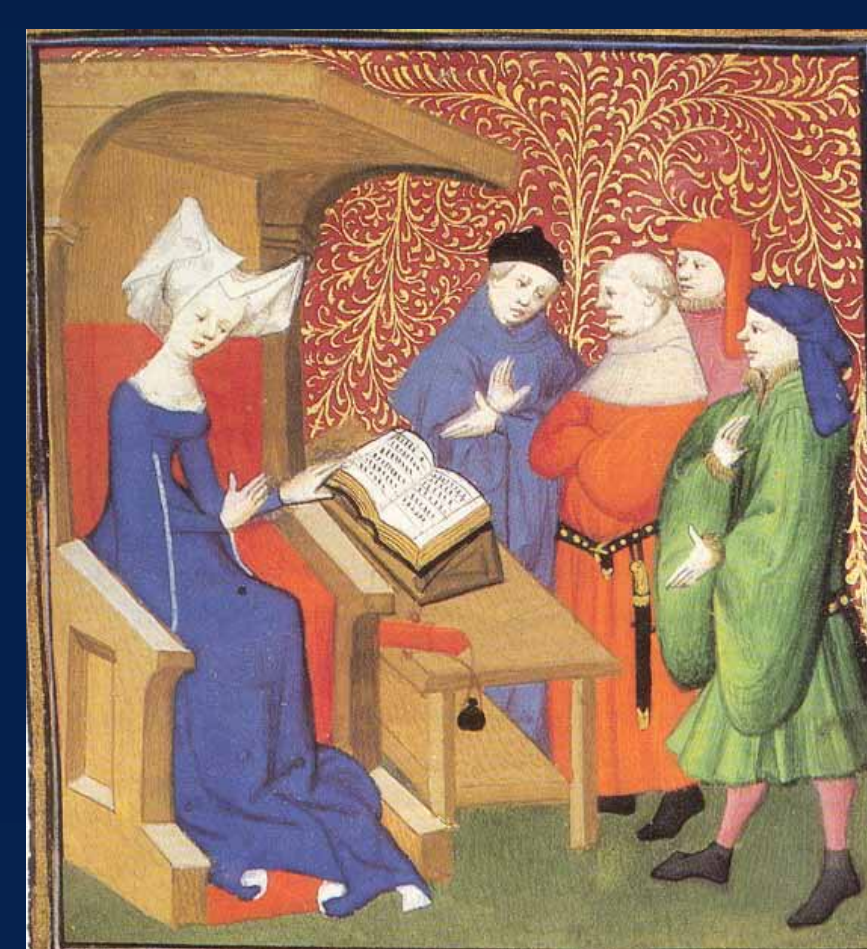

ALTRES ESCRITORES EUROPEES MEDIIEVALS

Isabel de Villena
ESCRITORA DE L'ANY 2016

Portada d'una edició parisenca (1503) de *Le trésor de la cité des dames* de Christine de Pisan.

Miniatures medievals que presenten Christine de Pisan llegint les seues tesis d'alliberament femení a uns hòmens i lliurant la seua obra a Isabel de Baviera.

Retrat de Camilla Battista da Varano, escriptora coetània d'Isabel de Villena que com ella era de família noble i monja clarissa.

Christine de Pisan (Venècia, 1364 – Poissy, França, 1430)
Escriptora francesa d'ascendència italiana. Durant la seua infància els pares es traslladaren a la cort del rei Carles V de França. Es casà amb el secretari de la cort, que morí quan Christine tenia 25 anys i tres fills. Per falta de recursos, començà a escriure per a tirar avant la família. Destacà com a escriptora reivindicativa del gènere femení en les obres *Le trésor de la cité des dames* (1405), on proposa una forma d'organització social en què les dones es poden alliberar de la marginació i de l'exploació, o *Epître au Dieu d'amour* (1399), on replicà les tesis contra les dones que sostenia Jean de Meung.

Teresa de Cartagena (1425-?)
Membre d'una família de jueus conversos castellans, professà com a franciscana en monestirs burgalesos. Afectada de sordera, escriví un tractat sobre els beneficis espirituals del patiment físic, *Arboleda de los enfermos*. Alguns coetanis en qüestionaren l'autoria perquè consideraren que tenia massa qualitat per a ser obra d'una dona. Això motivà que replicara amb un segon llibre, *Admiración operum Dei*, en defensa de les dones.

Camilla Battista da Varano (Camerino, Itàlia, 1458-1524)
Filla natural del duc de Camerino, va tindre una notable educació humanística. Ingressà, com sor Isabel de Villena, com a monja clarissa. Entre les seues obres hi ha *Vita spirituale*, de caràcter autobiogràfic, i *I dolori mentali di Gesù nella sua passione*.

Biblioteca del monestir de San Lorenzo del Escorial, on es conserven els manuscrits d'*Arboleda de los enfermos* i *Admiración operum Dei* de Teresa de Cartagena. La primera, dedicada a una dama, estava adreçada principalment a un públic femení. En la segona, rebutja la pretesa inferioritat del sexe femení.